

OB 35-LETNICI ONKOLOŠKEGA INŠTITUTA V LJUBLJANI*

35-letni delovni jubilej neke ustanove ni tako zaokrožen in značilen, kot sta npr. četrt- ali polstoletnica, in bi ga verjetno niti ne proslavljali, če bi prav to leto v razvoju našega inštituta ne bilo pomemben mejnik, mejnik med njegovimi sicer občutnimi dosežki v zadnjem obdobju in pa tem, kar potrebe zdaj nujno terjajo, da bi lahko zadovoljivo opravljal svoje naloge v bodoče. Če se ozremo v preteklost, je bilo takih pomembnih mejnikov več, ki so prav tako kakor današnji bili povezani predvsem s prostorskimi pridobitvami. Boj za življenjski prostor se namreč kot rdeča nit vleče skozi vso zgodovino našega inštituta, od njegovega zametka v skromnih adaptiranih prostorih jugovzhodnega vogala »šempetrške kasarne« pa vse do danes.

Korenine inštituta segajo tja v leto 1920, v čas, ko je kirurg, primarij in privatni docent na zagrebški medicinski fakulteti dr. Josip **Cholewa** v brežiški bolnici ustanovil onkološki laboratorij, ko si je kmalu zatem prof. dr. Alija **Košir** v inštitutu za histologijo in embriologijo ljubljanske medicinske fakultete uredil eksperimentalni laboratorij, v katerem je začel preizkušati kancerogene snovi na živalih, v čas, ko je rentgenolog prim. dr. Alojz **Kunst** v rentgenološkem zavodu ljubljanske splošne bolnišnice, ustanovljenem natančno pred 50 leti, začel zdraviti raka z rentgenskimi žarki ter se je ob koncu dvajsetih let ginekolog prim. dr. Leo **Šavnik** odločil, da se posveti zdravljenju raka in je zato odšel po svetu, da se tega nauči, in ko je otorinolaringolog dr. Josip **Pogačnik**, primarij na otorinolaringološkem oddelku ljubljanske bolnišnice iz lastnih sredstev nabavil 49 mg radija za zdravljenje raka. Delo teh pionirjev na področju raka pri nas in njihove izkušnje, predvsem pa vztrajna prizadevanja dr. Cholewe so dosegla, da se je tedanja banska uprava 1. 1937 odločila ustanoviti »Banovinski inštitut za raziskovanje in zdravljenje novotvorb«, ki je po adaptacijah prostorov v stari vojašnici 1. 8. 1938 začel sprejemati na zdravljenje rakave bolnike.

Poleg strmega naraščanja rakavih obolenj v naši republici po vojni — saj se je število letno nanovo ugotovljenih primerov raka v tem obdobju več kot podvojilo — so širjenje inštituta terjali še drugi dejavniki: učinkovitejše zdravljenje in zaradi tega podaljševanje življenja bolnikov in več ponovnih zdravljenj, novi načini ugotavljanja in zdravljenja raka ter vse večja specializacija in superspecializacija teh metod, ne nazadnje pa tudi potreba po raziskovalnem delu in vrh tega še prepotrebno pedagoško, prosvetno in organizacijsko delo. Vse te močne sile so bile gibalo, da se je inštitut kljub skrajno neugodnim prostorskim in drugim pogojem in čeprav ni bil deležen posebne naklonjenosti medicinske javnosti ter pristojnih republiških organov — z redkimi izjemami seveda — v 35 letih, lahko bi rekli, samorastniško razvil iz skromnega zametka v tako močno ustanovo, kot je danes, o čemer pričajo že samo naslednje številke:

— v začetku 28 bolniških postelj	— danes 330,
— v prvem letu sprejetih 830 bolnikov	— letos že blizu 5000,
— v prvem letu 9.650 oskrbnih dni	— letos že čez 115.000,
— prvo leto 290 ambulantnih pregledov	— letos že čez 30.000,
— v začetku 24 uslužbencev	— danes že nad 460,

* Iz govora prof. dr. Božene Ravnihar ob proslavi 15. XII. 1973.

— sprva 5 zdravnikov, od teh 3 specialisti — danes 51 zdravnikov, od teh pa 35 specialistov in k temu še 7 zdravstvenih delavcev z visoko strokovno izobrazbo.

Že od vsega začetka je inštitut za svojo glavno zdravstveno dejavnost imel radioterapijo, tj. zdravljenje z rentgenskim obsevanjem — teleradioterapijo in zdravljenjem z radijem — brahiradioterapijo, poleg tega pa tudi še kirurgijo, ginekologijo, klinični laboratorij in eksperimentalne laboratorije ter dobro vpeljana zdravstveno administracijo z evidenčno dokumentacijo, ki je zagotavljala sistem občasnih kontrolnih pregledov bolnikov po zdravljenju, kar je tudi ena od kategoričnih zahtev klinične onkologije.

Medvojno obdobje je dejavnost inštituta precej prizadelo in okrnilo. Med drugim je v oktobru 1942 umrl njegov prvi vodja dr. Cholewa, ki ga je na tem mestu nasledil prim. dr. Leo Šavnik. Od osebja jih je nekaj odšlo v partizane ali pa so bili poslani v internacijo. Toda prišlo je nekaj novih zdravnikov, beguncev s Stajerske, med njimi tudi kirurg dr. Jože **Žitnik**, ki je, kot znano, vso svojo dolgoletno dejavnost v inštitutu posvetil predvsem raku na dojki in smo zato v njegov spomin poimenovali naš novi center za bolezni dojk. V inštitut je tedaj prišel tudi prvi rentgenolog specialist prim. dr. Serafin **Vakselj** ter prvi internist specialist, a slednji ne za daljši čas. Zanimivo je, da so že tedaj začeli misliti na gradnjo novega inštituta in izdelali zanj prve načrte, ki so shranjeni v našem arhivu.

Po vojni, ko je medicinska fakulteta prevzela »šempetrsko kasarno«, je inštitut dosegel prvo občutnejšo prostorsko razširitev. Število postelj se je dvignilo čez 90, a že kmalu jih je zopet primanjkovalo. Inštitut je bil tedaj na silo združen z rentgenološkim zavodom v skupen »Rentgenološki in radiološki zavod« pod vodstvom prof. dr. Josipa **Hebeina**. Vendar ne za dolgo! Po zaslugi oziroma posredovanju tedanjega ministra za ljudsko zdravje dr. Marjana **Ahčina** se je na medicinski fakulteti decembra 1947 ustanovila katedra za onkologijo in radioterapijo — prva v Jugoslaviji in ena od še redkih v svetu. Predstojništvo katedre in s tem tudi inštituta je bilo poverjeno prof. dr. Leonu Šavniku (po njegovi upokojitvi v l. 1963 pa prof. dr. Boženi Ravničar). Inštitut se je tedaj preimenoval v »Onkološki inštitut«.

Za obdobje od 1952—1960 je značilen predvsem intenzivnejši razvoj posameznih strokovnih dejavnosti. Omogočila ga je pridobitev novih kadrov, ki so se tem strokam lahko v celoti posvetili in se ob tem sami razvijali oziroma specializirali, tj. radioterapevtov, radiofizika, anesteziologa, citologa, biologa in epidemiologa. S tem je bila pogojena še druga pomembna značilnost za to obdobje, namreč razvoj timskega stila dela pri obravnavanju rakavih bolnikov. Postopno so se začeli redni rentgenski konziliji ter konziliji s specialisti iz stomatološke, otorinolaringološke, ginekološke in dermatološke klinike. Iz tega obdobja izvirajo tudi zametki naše radioizotopne diagnostike (1957). Nadalje smo že tedaj uvedli tudi fizioterapevtsko in medikocialno službo (1959).

Poseben razmah v tem obdobju je doživela naša radioterapija, zlasti ker smo si pridobili sodobnejše aparature za globinsko obsevanje, med katerimi velja omeniti predvsem »Betatron«, ki ga je nabavil Inštitut »Jožef Stefan«, saj smo s tem pospeševalnikom — prvi v Jugoslaviji — začeli obsevati naše bolnike l. 1955.

Mimogrede velja omeniti, da se je na pobudo Zvezne komisije za nuklearno medicino prav v našem inštitutu osnoval l. 1957 Center za zaščito

proti sevanju, ki je razvil filmsko dozimetrijo za nadzor ekspozicije osebja ionizirajočemu sevanju in bil dejansko zametek sedanjega Centra za radio-
loško zaščito v okviru Zavoda SRS za varstvo pri delu.

Že tedaj smo začeli misliti tudi na organizirano onkološko službo v Sloveniji, predvsem na omrežje onkoloških postaj ali dispanzerjev, ki naj bi skrbeli za bolj zgodnje odkrivanje raka in oskrbovali rakave bolnike zunaj bolnišnice oziroma po bolnišničnem zdravljenju. Izdelali smo programe za te dejavnosti in dali pobudo za ustanovitev onkološke postaje v Vipavi, za onkološki dispanzer v Novem mestu in Mariboru; slednji še danes zelo uspešno opravlja in razvija svojo dejavnost. Zaradi prevelike obremenjenosti naših kadrov z delom v inštitutu samem pa žal nismo mogli tem enotam dati potrebne pomoči oziroma jih razvijati še naprej.

Sklad za gradnjo novega onkološkega inštituta smo ustanovili v decembru 1965, za kar so nam dali pobudo prispevki, ki so jih začele nakazovati inštitutu delovne organizacije in posamezniki iz svojega lastnega nagiba. To nam je dalo pobudo, da smo kasneje organizirali akcije zbiranja prispevkov za gradnjo inštituta, ki so vedno naletele na širok odziv med slovensko laično javnostjo, pa tudi v drugih republikah. Lahko bi trdili, da takega resnično spontanega referenduma za neko ustanovo družbenega pomena zgodovina Slovenije ne pomni.

Ves čas pa je bila prisotna borba in prizadevanje, da se omili oziroma reši trajno pereči problem inštitutovih prostorskih razmer. Vztrajna, zagrižena prizadevanja za življenjski prostor pa v bistvu pomenijo boj za osnovne pogoje učinkovitejšega zatiranja raka z vseh vidikov. Ne smemo namreč spregledati, da pri tem ne gre le za golo življenje, marveč da so invalidnost, nesrečno počutje, socialna izločenost in socialni razkroj prav tako usodne posledice te bolezni. Žal, da te celotne prizadetosti, ki jo zaradi raka utrpí posameznik, družina in družba, še ne moremo predstaviti v bolj količinskih merilih, tako kot npr. obolevnost in umrljivost. Menimo pa, da jo javnost instinktivno že dokaj pravilno ocenjuje; odtod tudi njena materialna, predvsem pa stalna moralna pomoč in pripravljenost, da podpre naša prizadevanja.

Naš 35-letni jubilej naj bo ob priznanju in zahvali, tako delavcem inštituta kakor tudi drugim, ki so pripomogli k uspešnemu razvoju njegovih dejavnosti, hkrati poziv vsem odgovornim družbenim dejavnikom za izdatnejšo podporo v našem boju proti raku.

**MEDICINSKA MORALA JE SKUPNOST PRAVIL IN NAČEL, KI NAJ VSE
ZDRAVSTVENE DELAVCE VODIJO PRI NJIHOVIH ODLOČITVAH IN
VSAKDANJEM MEDICINSKEM DELU.**

Prof. dr. Janez Milčinski